

Motion till riksdagen

1988/89:U217

av Lars Werner m.fl. (vpk)

Utredning om en ny u-landspolitik m.m.

U-ländernas villkor har försämrats drastiskt under 1980-talet. Flertalet har inte längre råd att ta emot utvecklingsbistånd utan måste hållas vid liv med katastrofhjälp, importstöd och andra akutinsatser. Det svenska biståndets karaktär håller på att ändras. SIDA:s styrelse skriver:

”Det svenska biståndet har under en följd av år stegvis anpassats till denna nya situation. Sida har således i ökande utsträckning kommit att engagera sig i och stödja de ekonomiska återhämtningsprogrammen, bl.a. genom ett alltmer omfattande varubistånd. De stora ekonomiska problemen i många av mottagarländerna framtingar också en betydande försiktighet vad gäller igångsättandet av nya resurskrävande projekt. Allt detta talar för en fortsatt krisanpassning av det svenska biståndet.”

De biståndspolitiska målen urholkas. Det är inte längre tal om att höja de fattiga folkens levnadsnivå utan att neutralisera de värsta effekterna, när den sjunker. De ekonomiska och sociala klyftorna växer. När Internationella valutafondens (IMF) rådgivare flyttar in i u-ländernas finansministerier, och deras centralbanker övervakas av bankkonsortiernas utposterade inspektörer, finns inte mycket kvar av ländernas oberoende. Demokratiska rättigheter som pressfrihet och strejkrätt avskaffas. Undantagstillstånd införs. Mark och vatten överexploateras för att öka exporten och betala skuld tjänsten. Nya miljö- och svältkatastrofer följer. Vad vi bevittnar är en utvecklingskris.

U-hjälp i kris

Oroväckande tendenser framträder i den svenska biståndspolitiken. Landprogrammeringen överges. I stället anslås en ständigt större del av biståndsbudgeten till särskilt program, katastrofinsatser, regionala insatser, humanitärt bistånd, särskilda miljöinsatser osv. Det medför en uppsplittring av insatserna, som nu blivit så stor att regeringen ser sig nödgad att tillsätta en särskild utredning för att motverka ”överlappning”. Det leder också – och det är allvarligt – till att biståndsinsatserna rycks loss ur sitt utvecklingspolitiska sammanhang.

Regeringen talar allt mer om tillväxt som själva förutsättningen för att de fattiga folkens levnadsnivå ska kunna höjas, som ett mål överordnat de övriga. Tillväxt och utveckling är inte samma sak. Än mindre är tillväxt liktydigt med hållbar utveckling.

Allt större del av biståndspengarna går till de multilaterala utvecklingsban-

kerna. För att lindra följderna av Världsbankens och IMF:s strukturanpassningsprogram måste sedan nya biståndspengar anslås. Skuldförhandlingarna med u-länderna har överförts från UD och SIDA till finansdepartementet.

SIDA:s kapacitet skärs ner och man talar om att minska den personal som arbetar ute i mottagarländerna och skära ner på biståndskontoren. SIDA-chefen tycker att Uganda är ett bra exempel, där Sverige har ett bistånd på 70 miljoner kronor utan att ha en enda person anställd i landet. Om man arbetar ihop med Världsbanken behövs inte svensk personal.

Mer och mer av biståndet går till länder som inte är särskilt fattiga och som för en politik som inte höjer de fattigas levnadsnivå. Länder som verkligen försöker göra det, får pekpinna av regeringen. De ska rätta munnen efter matsäcken. De ska överge planeringen. De ska – som i fallet Moçambique, Tanzania och Zambia – gå med på IMF:s villkor för att få fortsatt svenskt bistånd. Vitenam ska lämna Kampuchea, även om Pol Pot återtar makten där.

I exportkreditutredningens betänkande (SOU 1988:42) talas om ett handelspolitiskt mål för biståndet, "att stimulera generella spjutspetseffekter av svensk export av ny typ och/eller till nya geografiska marknader". Biståndspolitikerna underordnas handelspolitiken.

Med dubbla ansikten

Handelspolitiken har helt andra mål än biståndet. Här handlar det inte om att öka Sveriges handel med u-länderna, som tvärtom minskar, utan om att öka Sveriges export till i-länderna och förbättra Sveriges handelsvillkor. Det sker på u-ländernas bekostnad.

Sverige visar dubbla ansikten mot Tredje världen. Sverige arbetar för nedrustning men subventionerar samtidigt Bofors export av vapen till Indien, som behövs därför att de religiösa, etniska och sociala konflikterna växer, som skulle kunna lindras om rustningsmiljarderna användes för ökad social rättvisa. Sverige försvarar de mänskliga rättigheterna, samtidigt som svenska handelsdelegationer reser på löpande band till diktaturer som Iran, Irak, Saudiarabien och Indonesien. Riksdagen stiftar Sydafrikalag, företagen kringgår den. SIDA planterar skog på ett håll, Christer "Consafe" Ericsson avverkar den på ett annat.

Krisens möjligheter

Kris betyder möjlighet. Medvetandet växer snabbt att relationerna nord-syd måste förändras. Skuldskrisen har väckt en anti-skuld-rörelse till liv, som samlar kyrkor och fackföreningar, freds- och miljörelser, kvinnor och ungdomar. Den nya ekonomiska världsordning, som de snusförnuftiga förklarade död, har aktualiserats med ökat eftertryck.

Avspänning och dialog har avlöst det kalla kriget. Nya möjligheter öppnar sig. Konflikterna i Tredje världen kan frigöras ur blockpolitiken. Öst och väst kan samarbeta för att lösa miljö-, svält- och skuldskriserna, som är lika allvarliga hot mot vår säkerhet och överlevnad som de militära. Aldrig tidigare har insikten varit så stark att vi har gemensamma intressen i nord och syd, öst och väst, talats så mycket om gemensam säkerhet, vår gemensamma

framtid. Detta är ett tillfälle som Sverige måste ta till vara.

Mot. 1988/89

U217

Vi ska ta fasta på Manleyrapportens förslag och samla likasinnade länder till gemensamma initiativ för att ersätta "beggar-your-neighbour" med "better-your-neighbour". Då behövs det en ny handelspolitik. Vpk föreslår att ett statligt bolag för u-landshandel inrättas för att utveckla Sveriges handel med u-länderna och åstadkomma rättvisare handelvillkor. Det skulle också bli ett stöd för kommuner och landsting som vill handla solidariskt.

U-landspolitisk utredning

Det är uppenbart att det inte räcker med bistånd för att u-länderna ska ta sig ur utvecklingskrisen.

Kapitalströmmarna måste vändas. Det behövs en övergripande svensk u-landspolitisk, som också angriper roten till det onda: de ojämlika handelsvillkoren, den miljöförstörande exploateringen, de resursslukande rustningarna. En ny ekonomisk världsordning är målet. Det behövs en ny utvecklingsstrategi, framhöll FN:s konferens 1987 om nedrustning och utveckling.

Vpk begär att regeringen tillsätter en parlamentarisk utredning med bred förankring i folkrörelserna, solidaritetsrörelserna, Röda korset och Rädda barnen för att utforma förslag till en sådan övergripande u-landspolitisk.

Utredningen ska utgå från att biståndsmålet höjs från nuvarande 1 % till 2 % av bruttonationalinkomsten (BNI) till 1995 och utarbeta en plan för hur den höjningen skall genomföras.

En utgångspunkt bör vara UNICEFs förslag att skriva ner skulderna och öka biståndet för att täcka basbehoven av god föda, rent vatten, bättre sanitära förhållanden, rimlig bostadsstandard, grundutbildning och utbyggd primärhälsovård. Detta basprogram skulle kosta 200-300 miljarder kr. per år fram till år 2000.

Det finns pengar. Världens militärutgifter är astronomiska. Om man sänker dem med 15 %, blir det möjligt att befria Tredje världen från skulderna och återställa världens skogar och jordar på tio år. Till priset för en atomubåt skulle man kunna ge 20 miljoner barn mat under ett år. För ett jaktplan kunde 3 miljoner barn vaccineras.

Solidariteten bär upp biståndet

För en sådan ny u-landspolitisk finns i dag goda förutsättningar. Biståndsviljan bland svenska folket har stärkts.

Drygt åtta svenskar av tio – 84.2 % – anser att det statliga biståndet till u-länderna är lagom stort eller bör öka. 20.7 % vill öka det. Endast 15.8 % vill minska eller slopa det, visade SCB:s undersökning i höstas.

Biståndet växte fram ur solidariteten. Nu uppstår nya solidaritetsrörelser, ett nytt u-landsengagemang, inte minst bland ungdomen. De skaffar vänskolor och vändagis, tar på sig fadderskap för hotade regnskogar, organiserar Operation dagsverke och rockkonserter. Arbetslösa ungdomar samlar in överskottsmaterial för Palestina. Ungdomar reser till Nicaragua för att skörda kaffe och bygga skolor. De reser till Chile och arbetar med de förtryckta i slummen. Till högskolorna strömmar unga människor för att skaffa sig u-landsutbildning.

Allt detta är ovärderliga tillgångar. Sverige spelade en viktig roll i världsrörelsen mot USA:s krig i Vietnam. Vi kan spela en lika viktig roll nu i anti-skuld-rörelsen, i arbetet för en ny ekonomisk världsordning.

Mot. 1988/89
U217

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär en brett förankrad parlamentarisk utredning om en övergripande u-landspolitik i enlighet med vad som anføres i motionen,
2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av ett departement för u-landsfrågor,
3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av ett statligt bolag för u-landshandel.

Stockholm i januari 1989

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvardsson (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Hans Petersson (vpk)